

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและ วรรณกรรมปริทัศน์

ในการศึกษาเรื่อง “ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมการกินอาหารไทย” ผู้ศึกษาใช้ทฤษฎีเรื่องรัฐ เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องถึงกัน ในช่วงก่อนการเข้ามาของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ช่วง พ.ศ. 2500 และใช้ แนวคิดโลกาภิวัตน์ทาง เศรษฐกิจในการอธิบายความอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจโลกที่มีผลต่อวัฒนธรรมการกินอาหารไทย

2.1 ทฤษฎีเรื่องรัฐ

ในการศึกษาเรื่องรัฐนั้นมีแนวคิดหลักอยู่สองแนวทางคือ รัฐในทัศนะเสรีนิยม และรัฐใน ทัศนะมาร์กซิสต์ว่าด้วยรัฐและชนชั้น

รัฐในทัศนะเสรีนิยม เห็นว่ารัฐประกอบด้วยโครงสร้างหน้าที่ของสถาบันและองค์กรต่างๆ คือฝ่ายบริหาร ตุลาการ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์และระบบราชการ ซึ่งทำหน้าที่กำหนด นโยบายสาธารณะ หรือนำเจตน์จำนงของประชาชนมากำหนดเป็นนโยบาย เป็น โครงสร้างอำนาจ อย่างเป็นทางการ (Formal structures) ไม่ยอมรับว่ารัฐเป็นผู้กระทำการอิสระ ไม่ว่าจะกระทำการบน พื้นฐานผลประโยชน์ส่วนตัวหรือเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม¹

รัฐในทัศนะมาร์กซิสต์ รัฐเป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครอง เป็นเครื่องมือครอบงำของชน ชั้นไปจนถึงการกดขี่ทางชนชั้น โดยมาร์กซ และเลนิน อธิบายการครอบงำโดยรัฐ ว่าเกิดจาก “จิตสำนึกปลอม” (False Consciousness)² แต่หลังจากยุคเลนิน ได้มีความคิดเรื่องรัฐแนวมาร์กซิสต์ที่ สำคัญ ของกรัมสกี(Gramsci) , หลุยส์ อัลธุสเซร์ (Louis Althusser), นีคอส ปูลองท์ซาส (Nicos Poulantzas)

ซึ่งรัฐในทรรศนะแนวนีโอมาร์กซิสต์นี้ได้พัฒนาทฤษฎีอธิบายเรื่องรัฐให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์การศึกษา

¹ ชุมพร ตั้งปรีชา, เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยรัฐ, (เอกสารประกอบคำบรรยาย วิชา ร.229 เศรษฐกิจ กกับการเมืองไทย คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529) หน้า 6-9

² เรื่องเดิม หน้า 14

กรัมซีเห็นว่า ในการสร้างความเห็นที่สอดคล้องกันในการพัฒนาแบบทุนนิยม เป็นวิฤติการณ์ของการครอบงำ ที่หากความเห็นพ้องต้องกัน สันคลอนสังคมจะเปลี่ยนแปลงตนเอง การปฏิบัติต่อสู้ของชนชั้นกรรมาชีพจึงเป็นพลังทวนกระแสการครอบงำของทุนนิยม

หลุยส์ อัลธุซเซอร์ เห็นว่าอุดมการณ์นั้นเป็นนามธรรมแต่ดำรงอยู่โดยกลไกการดำเนินงานในสังคม มีหน้าที่สืบทอดระบอบสังคม-เศรษฐกิจ-การเมือง เพราะเป็นกรอบที่กำหนดพฤติกรรมและความเชื่อของคนในสังคม และกลายเป็นอุดมการณ์ซึ่งนำไปในการปกครอง³

นิกอส ปูลองซาส เห็นว่าบทบาทของรัฐอยู่ที่การเข้ามาใกล้เคียงลดความขัดแย้งทางเศรษฐกิจของการผลิตเพิ่มตลอดเวลากับการเก็บเกี่ยวผลผลิตส่วนเกินอย่างไม่หยุดยั้ง และส่งผลคาบเกี่ยวกันประการคือ ความขัดแย้งระหว่างการผลิตกับการเก็บเกี่ยวส่วนเกินทำให้เอกภาพของชนชั้นกรรมาชีพมีมากขึ้นและเป็นภัยต่อระบบทุนนิยม ในขณะที่เอกภาพของชนชั้นนายทุนกลับลดลงเนื่องจากการแข่งขันกันเองทำให้ขาดสมรรถภาพในการต่อสู้ป้องกันชนชั้นกรรมาชีพ⁴

โดยรัฐมีอุดมการณ์ใช้สร้าง “อำนาจครอบงำ” (Hegemony)⁵ ตามแนวคิดของกรัมซี รัฐเป็นทั้งเครื่องมือสำคัญสำหรับการขยายอำนาจของชนชั้นนำ และเป็นกำลังบังคับในเวลาเดียวกัน ลักษณะสองด้านของรัฐเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกัน คือมีแต่กำลังบังคับเฉพาะเพียงสังคมการเมือง ยังไม่เพียงพอ จะต้องมีอำนาจครอบงำส่วนต่างๆของสังคมไว้ด้วย

ประการแรก รัฐกับสังคมมีความแตกต่างกัน ในแง่ที่กลุ่มที่มีอำนาจเหนือกลุ่มอื่น กระทำการครอบงำกลุ่มเหล่านั้นผ่านสังคม โดยใช้อำนาจกฎหมาย

ประการที่สอง การครอบงำคือการที่สังคมรวมกันอยู่ใต้รัฐ การมีอำนาจครอบงำเป็นการประสานสังเคราะห์ของการเห็นชอบและการมีกำลังบังคับคือมีอำนาจครอบงำทางการเมือง (political hegemony) และการครอบงำทางสังคม (civil hegemony)

ประการที่สาม รัฐกับสังคมเป็นสิ่งที่เหมือนกัน การให้ความยินยอม และการใช้กำลังบังคับจึงมีอยู่ควบคู่กับรัฐ และการมีอำนาจครอบงำก็ไม่อาจจะแยกออกจากกลไกของรัฐได้

กลไกอำนาจรัฐ ซึ่งกลไกของรัฐด้านการปราบปราม อย่างเช่น รัฐบาล ฝ่ายบริหาร กองทัพ ตำรวจ ค่าย คุก ซึ่งเป็นกลไกที่มีอำนาจชัดเจนสามารถใช้อำนาจปราบปรามได้ แต่ในการใช้ทฤษฎีเรื่องรัฐในการวิเคราะห์กลไกของรัฐที่มีผลต่อความเป็นอยู่นั้น งานของ อัลธุซเซอร์ได้เรียกกลไกของ

³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช ,รัฐ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2535) หน้า 59-61

⁴ เรื่องเดิม หน้า 66-67

⁵ เรื่องเดิม หน้า 73

รัฐชนิดนี้ว่า “กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ”⁶ เป็นกลไกที่มีการใช้ความรุนแรงเป็นด้านรอง อย่างจำกัด เน้นการผ่อนผันขัดหยุ่น โดยอัลทูแซร์ เสนอชื่อตัวอย่างของกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐดังนี้⁷

1. กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ ของสถาบันศาสนา
2. กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ ของสถาบันโรงเรียน
3. กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ ของสถาบันครอบครัว
4. กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ ของสถาบันกฎหมาย
5. กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ ของสถาบันทางการเมือง
6. กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ ของสถาบันสหภาพแรงงาน
7. กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ ของสถาบันการสื่อสาร
8. กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ ของสถาบันทางวัฒนธรรม

ด้วยกลไกอำนาจด้านการปราบปรามของรัฐและโดยเฉพาะกลไกด้านอุดมการณ์ของรัฐ ได้ทำให้อำนาจการครอบงำสังคม เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการยอมตามด้วยความเต็มใจ สมครใจ⁸ กลายเป็นสามัญสำนึก ขนบธรรมเนียมและพฤติกรรมในสังคม⁹

กลไกอำนาจรัฐจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อลักษณะวิถีชีวิตของผู้คน โดยทั่วไปอำนาจรัฐไม่ได้ดำรงอยู่แยกจากชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้คนแต่อย่างใดเลย การวิเคราะห์วัฒนธรรมการกินของผู้คนในสังคมจึงมีอิทธิพลจากกลไกของรัฐเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการเปลี่ยนแปลง

⁶ หลุยส์ อัลทูแซร์, อุดมการณ์และกลไกอุดมการณ์ของรัฐ, กาญจนนา แก้วเทพ แปลและเรียบเรียง (กรุงเทพฯ:สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) หน้า 48

⁷ เรื่องเดิม หน้า 49

⁸ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, รัฐ, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535) หน้า 73

⁹ เรื่องเดิม หน้า 72

2.2 แนวคิดโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ

โลกาภิวัตน์ คือ กระบวนการที่ผืนดินส่วนต่างๆของโลกเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นกระบวนการที่โยงใยระหว่างส่วนต่างๆของโลกเข้าด้วยกัน¹⁰ โลกาภิวัตน์จึงไม่ได้เป็นเรื่องความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเท่านั้นแต่เกี่ยวพันถึง การเมือง สังคม วัฒนธรรม รวมถึงเทคโนโลยีที่เป็นอิทธิพลจากการพัฒนาระบบการสื่อสารในทศวรรษ 1960¹¹ (ราว พ.ศ. 2503) และเป็นโลกที่กาล-เทศะ (time - space) ถูกย่อให้ยู่ใกล้กัน สามารถมากระทบเราได้อย่างรวดเร็ว¹² โลกกลายเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ หรือเรียกว่า หมู่บ้านโลก (Global Village)¹³ กระบวนการโลกาภิวัตน์จึงไม่ใช่กระบวนการปรับเปลี่ยนตามกระแสโลก แต่ด้วยแรงผลักดันจาก พลังของทุนนิยมที่เข้มแข็งและผนวกสังคมเศรษฐกิจไทยเข้ากับทุนนิยมโลก และการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลก¹⁴

กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์จึงเกิดขึ้นอย่างบังเอิญ ไม่คาดคิด และมีรูปแบบวิพากษ์ (dialectical) เพราะโลกาภิวัตน์ไม่ได้นำมาซึ่งความแน่นอนของทิศทางและรูปแบบของ

¹⁰ ผาสุก พงษ์ไพจิตร ,สังคมประชาและโลกาภิวัตน์ , ใน สังคิต พิริยะรังสรรค์ บรรณาธิการ, โลกาภิวัตน์กับสังคมเศรษฐกิจไทย, (กรุงเทพฯ:ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538) หน้า 155

¹¹ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา , โลกาภิวัตน์ บริษัทข้ามชาติ บริษัทภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัท, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548) หน้า 15

¹² ชัยอนันต์ สมุทรวณิช , การเปลี่ยนแปลงกับความรู้ในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพฯ:ผู้จัดการ, 2537) หน้า 20
รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, โลกาภิวัตน์กับสังคมเศรษฐกิจไทย , ใน สังคิต พิริยะรังสรรค์ บรรณาธิการ , โลกาภิวัตน์กับสังคมเศรษฐกิจไทย, (กรุงเทพฯ:ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538) หน้า 63

เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา , โลกาภิวัตน์ บริษัทข้ามชาติ บริษัทภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัท, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548) หน้า 10

¹³ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, โลกาภิวัตน์กับสังคมเศรษฐกิจไทย , ใน สังคิต พิริยะรังสรรค์ บรรณาธิการ , โลกาภิวัตน์กับสังคมเศรษฐกิจไทย, (กรุงเทพฯ:ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538) หน้า 63

¹⁴ เรื่องเดิม หน้า 64

เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น แต่มันมักจะมียอดที่ตรงกันข้ามและขัดแย้งประกอบอยู่ในขณะเดียวกันเกิดขึ้นด้วยเสมอ เช่น โลกาภิวัตน์จะมีขั้วต่างๆที่ตรงกันข้ามผสมผสานอยู่ได้แก่¹⁵

1. ขั้วของการทำให้เป็นสากล และการทำให้เกิดความเฉพาะเจาะจง
2. ขั้วระหว่างการสร้างความผสมผสานกลมกลืน และการสร้างความแตกต่าง
3. ขั้วระหว่างการสร้างบูรณาการ และการสร้างความแตกต่าง
4. ขั้วระหว่างการจัดมาวางเทียบเคียงโดยไม่ผสมผสานกัน และการผสมผสานเข้า

ด้วยกัน

ตัวอย่างเช่น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการต่อต้านการสร้างเขื่อนในระดับสากล ซึ่งเกี่ยวเนื่องถึง เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ขณะเดียวกันก็ส่งผลถึงความรับรู้และจิตสำนึกในการคัดค้านการสร้างเขื่อนในระดับท้องถิ่น ตัวอย่างต่อมาคือการเคลื่อนไหวต่อต้านการเผาป่าในอเมริกาจนกลับส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อมระดับโลก ที่ตระหนักว่าป่าเขตร้อนเป็นแหล่งผลิตออกซิเจนจำนวนมาก การเผาป่าจึงไม่ได้ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่น และเกี่ยวพันในเชิงขัดแย้งกันกับบริษัทข้ามชาติที่เข้ามาจับสัมปทานป่า ตัวอย่างสุดท้ายคือร้าน McDonald's ที่เป็นสัญลักษณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มีเป็นโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมด้วย แต่หากเกิดการประท้วงต่อต้านโลกาภิวัตน์ หรือประเทศตะวันตก McDonald's เองก็กลายเป็นเป้าหมายหรือทำลายไปด้วย¹⁶ นอกจากนี้ McDonald's แล้ว สินค้าทุนนิยมอื่นๆที่มีลักษณะของวัฒนธรรมแบบอเมริกันก็กำลังแพร่ขยายอิทธิพลไปทั่วโลก เป็นโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า “กระบวนการอเมริกันวัตรของวัฒนธรรมโลก” (Americanization of World Culture)¹⁷ ก็ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรม โดยบริษัทข้ามชาติเหล่านี้ ถูกกลุ่มที่ต่อต้านระบุให้อยู่ในตำแหน่งที่มี

¹⁵ McGrew, A ,AGlobal Society,In Stuart Hall,Tony MaGrew , Modernity and Its Futures,Cambridge:Polity,1992 ใน เอก คังทรัพย์วัฒนา ,โลกาภิวัตน์ บริษัทข้ามชาติ บรรษัทภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัท, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2548) หน้า 14

¹⁶ เอก คังทรัพย์วัฒนา ,โลกาภิวัตน์ บริษัทข้ามชาติ บรรษัทภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัท, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2548) หน้า 12-14

¹⁷ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, โลกาภิวัตน์กับสังคมเศรษฐกิจไทย, ใน สังคีต พิริยะรังสรรค์ บรรณาธิการ , โลกาภิวัตน์กับสังคมเศรษฐกิจไทย, (กรุงเทพฯ:ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538) หน้า 70

อิทธิพลต่อรสนิยมและการบริโภคในด้านลบ โดยมีตัวอย่างเรื่อง อาหารฟาสต์ฟู้ด นมผงสำหรับทารก บุหรี่¹⁸

โดยการขับเคลื่อนเหล่านี้เป็นแรงขับเคลื่อนของลัทธิบริโภคนิยม ที่ขยายตัวผ่านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ หรือ “กระบวนการสากลาณูวัตร์ของการโฆษณา” (Internationalization of Advertising)¹⁹ ผู้คนถูกกระตุ้นให้บริโภค ขณะเดียวกันวัตถุประสงค์รูปธรรม ไปจนถึงสิ่งที่เป็นามธรรม กลับถูกทำให้กลายเป็นสินค้าซื้อขายกันได้ เกิดการแปลงวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า²⁰ การเข้ามาอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยโดยกระบวนการ โลกาภิวัตน์จึงไม่ได้มีผลเฉพาะกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเท่านั้น เพราะขณะเดียวกันวัฒนธรรมไทยได้กลายเป็นสินค้า และวัฒนธรรมการกินอาหารไทยก็ได้ส่งอิทธิพลต่อระบบสากลในขณะเดียวกัน ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลจากระบบ โลกาภิวัตน์ของจึงเป็นลักษณะที่เป็นผู้ถูกกระทำคือถูกทำให้เป็นสากล เป็นผู้เลือกรับแบบการผสมผสานอิทธิพลเข้ามาจนเกิดเป็นสิ่งใหม่ และมีลักษณะเป็นผู้กระทำหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงในระดับสากลด้วย

¹⁸ เอก คังทรัพย์วัฒนา , โลกาภิวัตน์ บรรษัทข้ามชาติ บรรษัทภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัท, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2548) หน้า 68

¹⁹ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, โลกาภิวัตน์กับสังคมเศรษฐกิจไทย , ใน สังคีต พิริยะรังสรรค์ บรรณาธิการ , โลกาภิวัตน์กับสังคมเศรษฐกิจไทย, (กรุงเทพฯ:ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538) หน้า 74

²⁰ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, ทุนวัฒนธรรม วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมโลก เล่ม 1, (กรุงเทพฯ:มติชน, 2546) หน้า 197

2.3 วรรณกรรมปริทัศน์ที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาได้พบงานศึกษาเรื่องอาหารที่เกี่ยวข้องเป็นงานศึกษาเรื่องวัฒนธรรมอาหาร การกิน ดังนี้

กมลทิพย์ อ่างกมล เรื่อง “อาหาร : การสร้างมาตรฐานในการกินกับอัตลักษณ์ทางชนชั้น” กมลทิพย์. โดยใช้วิธีค้นคว้ารวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ แล้วนำมาประมวลผลวิเคราะห์ และนำเสนอวิเคราะห์ประเด็นจากการศึกษาค้นคว้า โดยศึกษาวัฒนธรรมอาหารช่วง รัชกาลที่ 4 ถึง รัชกาลที่ 5 เนื่องจากเป็นช่วงที่มีการเปิดรับอารยธรรมตะวันตก ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการประพฤติปฏิบัติในการกินอาหารของกลุ่มคนชนชั้นสูง โดยมีกรอบการศึกษาแบ่งออกเป็นสองภาค คือ หนึ่ง ศึกษาความเชื่อทางพุทธศาสนาในฐานะรากฐานการปฏิบัติในวัฒนธรรมการกินอาหาร และแบบแผนการประพฤติปฏิบัติในการกินอาหารของกลุ่มคนในสังคมสยามสมัยกรุงรัตน โกสินทร์ พ.ศ.2394-2453 และสอง ศึกษาการสร้างมาตรฐานในการกินอาหาร โดยผ่านความเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการประพฤติปฏิบัติในการกินอาหารด้วยการใช้เครื่องมือรับประทานอาหาร ผลการศึกษาพบว่า ชนชั้นสูงสร้างมาตรฐานการกิน โดยการสร้างพิธีการและรูปแบบ เช่นการกินด้วยความสำรวม ไม่กินมาก ไม่เร่รุ่มหรือมูมมาม ไม่ส่งเสียงดัง ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีความเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาคือการกินอาหารบนโต๊ะ โดยใช้มีดช้อน เนื่องจากวัฒนธรรมตะวันตกอันเป็นวัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากกว่า การรับวัฒนธรรมเข้ามาด้วยเพื่อให้ความหมายว่าตนเองเป็นผู้เจริญอย่างชาวตะวันตก จึงเกิดขึ้น งานศึกษานี้จึงเป็นแนวทางสำคัญเรื่องการใช้วัฒนธรรมอาหารในการแสดงอัตลักษณ์ทางชนชั้นในสังคม โดยเฉพาะระหว่างชนชั้นเจ้านาย กับชนชั้นไพร่ราษฎร

เสมือนทิพย์ ศิริจารุกุล ศึกษา “การเปลี่ยนแปลงการบริโภคอาหารของคนไทยในเขตเมืองหลวง ระหว่าง พ.ศ. 2394 – 2534” โดยใช้กระบวนการวิจัยทางประวัติศาสตร์ และนำเสนอข้อมูลในลักษณะ พรรณนาวิเคราะห์ เรื่องการประเพณีวิถีชีวิตความเชื่อตั้งแต่อดีตจนถึงการเปลี่ยนแปลงการบริโภค และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคอาหารของคนไทยสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ มาจนถึงสมัยการรัฐประหาร โดย ร.ศ.ช. โดยมีปัจจัยต่างๆเช่นการติดต่อกับต่างชาติเพื่อรับวัฒนธรรมความเจริญแบบตะวันตก มาจนถึงนโยบายทางการเมือง อย่างนโยบายรัฐนิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม การส่งเสริมให้กินกล้วยเดี่ยว อิทธิพลของวัฒนธรรมอเมริกัน ที่ได้เป็นภาพของความเจริญแบบตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ผู้คนเลียนแบบ หรือ

จะเป็นวัฒนธรรมจีน ที่เข้ามาพร้อมกับผู้เข้ามาตั้งรกราก และได้ผสมผสานกลมกลืนกับสังคมไทย ในเวลาต่อมา

เสมือนทิพย์ยังได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงการบริโภคอาหารที่ได้ส่งผลกระทบต่อด้านสังคม เศรษฐกิจที่ทำให้ผู้คนเปลี่ยนแปลงวิถีการกินของคนตามลักษณะ เศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ด้านการเกษตรผู้ผลิตก็ต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถผลิตสินค้าที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ได้ ด้านสุขภาพอนามัยผู้คนได้รับผลกระทบทั้งทางบวกที่ทำให้มีโภชนาการที่ดีขึ้น และทางลบที่ทำให้เกิดโรคภัยจากภาวะโภชนาการเกิน

นภาวรณ นภรัตนารักษ์ เอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่อง “แนวทางการสร้างอาหารไทยเป็นอาหารโลกใน 10 ปีข้างหน้า” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้ม ศักยภาพความพร้อม ของอาหารไทยถึงสำเร็จรูปและสำเร็จรูป รวมทั้งเสนอยุทธศาสตร์การสร้างอาหารไทยให้เป็นอาหารที่ชาวโลกนิยมใน 10 ปี โดยนภาวรณ ได้วิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) นักท่องเที่ยวและนักธุรกิจที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา และใช้วิธีวิจัยจากเอกสาร เพื่อศึกษาข้อมูลการผลิตและส่งออกอาหาร โดยรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการศึกษาพบว่าตลาดอาหารไทยในต่างประเทศนั้นยังมีปริมาณต่ำ ทั้งที่มีศักยภาพทั้งด้านวัตถุดิบ และแรงงาน อีกทั้งยังขาดการพัฒนาคุณภาพและรสชาติที่ไม่สม่ำเสมอ ส่วนตลาดมีแนวโน้มในการส่งออกได้อีกมาก เพราะความชื่นชอบอาหารไทยของชาวต่างชาติที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีมากถึงร้อยละ 96.3 นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เสนอยุทธศาสตร์การสร้างอาหารไทยให้เป็นอาหารโลกใน 10 ปีโดยใน 5 ปีแรกจะเน้นไปที่การประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการวิจัยพัฒนา และเปิดตลาดใหม่ๆ 5 ปีต่อไปเน้นที่การปรับปรุงและพัฒนาในอยู่ในมาตรฐาน รวมทั้งปรับเปลี่ยนรูปแบบของสินค้าให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ และนอกจากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้างต้นแล้ว งานวิจัยเรื่องนี้ยังมีข้อมูลความคุ้นเคย ความชื่นชอบอาหารไทยและของหวาน เรียงลำดับ 1-10 รวมทั้งข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ที่จะมีประโยชน์ในการนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าถึงโอกาสของสินค้าอาหารไทยต่อไป

โดยงานศึกษาของ กมลทิพย์ และเสมือนทิพย์ เน้นการศึกษามุมมองทางวัฒนธรรม โดยให้ภาพของวัฒนธรรมการกินอาหาร โดยกล่าวถึงอาหาร การกิน วิธีการทาน ผู้ทาน ที่มีมาตรฐานเพื่อใช้แสดงฐานะทางชนชั้น การเข้ามามีบทบาทของรัฐ ต่อวัฒนธรรมการกินอาหาร และการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคมซึ่งสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการกินอาหารไทย ส่วนงานวิจัยของ นภาวรณ นภรัตนารักษ์ เน้นถึงปัจจัยในการพัฒนาอาหารไทยไปสู่สากล ซึ่งมีแนวทางแบ่งออกเป็นสองช่วงคือช่วงประชาสัมพันธ์วางแผน และช่วงการพัฒนา ซึ่งนอกจากข้อเสนอแนะในการพัฒนาอาหารไทยแล้วงานวิจัยยังได้จัดเก็บข้อมูลการบริโภคอาหารไทย การรับรู้ต่ออาหารไทยของคนต่างชาติไว้ด้วย